

թէ Հայոց կաթողիկոսներ հաւատարմութեամբ կը ծառայեն իրենց երկրին նոյն խիստ հսկելով օտար տիրապետութիւններու կողմէն պահանջուած հարկերու զանձման:

Պարսից արքունիքի աշխին Հայոց կաթողիկոսը, իրիւս «աշխարհական կարգաց» պաշտօնեայ, դարձապատար մըն է: Այդ էր պատճառը որ Վստմ Ե. կրցաւ Մեծն Սա-հակի գէմ հանել հակաթոռ կաթողիկոս մը այդ աշխարհիկ գործերը վարելու համար: Այսպիսի հակաթոռ մը գոյութիւն չունի Յովսէփ կաթողիկոսի գէմ: Սա իր պաշտօնին հագուոր և աշխարհական մասերը ինքն կը վարէ, և հաւատարմ էր արքունի իրերու մէջ, Գեղեղապետի վկայութեամբ: Այս շրջանին մէջ անգամ մըն ալ Պերոգի ատեն կը տեսնենք թէ Մեծն Սահակի պատահածը Պարսից արքունիքին մէջ, կը կրկնուի Գիւս-կաթողիկոսի վրայ. այսինքն Գիւստն ալ կը զրկուի իր կաթողիկոսութենէն և ատեն մը Պարսկաստանի մէջ վար գրուելէ ետքը, կը վերագաւնայ Հայաստան, կը քաշուի իր ծննդավայր Ոթմուս գիւղը. բայց չէ յիշուած թէ Պերոգ ընդդիմափառ և հակաթոռ կաթողիկոս մըն ալ հանած ըլլայ Գիւստին գէմ՝ «աշխարհական կարգաց» նայելու համար:

Այս բոլոր պատմական եղելութիւններու մէջ մեզի համար կարևորը սա է որ Սա-սանեան տիրապետութեան շրջանին Հայոց կաթողիկոսներուն պաշտօնն իսկ շահնաշ-ներու քմահաճոյքէն կախուած է: Անոնք պատասխանատուութեան կ'ենթարկեն Հա-յոց կաթողիկոսները, հակաթոռ կաթողիկոսներ կ'ստեղծեն իրենց պետական շահերուն ծառայելու համար զանոնք, բուն կաթողիկոսները կը զաղրեցնեն իրենց պաշտո-նէն, և այն:

Կարելի է ուրեմն նոյն իսկ մտքէ անցնել թէ իրերու այս վիճակին մէջ Հայաս-տանի Եկեղեցին պետականանալու ձևուած ունեցած ըլլայ իր կաթողիկոսութեամբ:

Անուշառ՝:

Յաջորդ յօդուածով պիտի քննենք կաթողիկոսներու և պատրիարքներու իրապէս քաղաքական դործունէութիւնը:

ԿՐՈՆԱԿԱՆ

Ծ Ն Ո Ւ Ն Դ

(ԽՈՒՄՈՒՆԻՏԻ)

Ստեղծագործութեան հրաշալի պատ-մութենէն ետքը, ամէնէն գերազոյն և ա-

մէնէն հրաշալի իրողու-

ԼՈՅՍԻՆ ԾՆՈՒՆԴԸ թիւնը այս երկրագուն-

տին վրայ՝ Փրկչին Ծը-

նունդն է: Վասնզի կը-

րօնական լոյսի մնունդն է այն. աստուա-ծային յայտնութիւնը ինքնին, նոյն ինքն Լոյս-Աստուծոյ մնունդն ու Յայտնութիւնը այս աշխարհի վրայ:

Արբազան շարականագրին բառերով՝ այս ծնունդն է Խոյնուրդ մեծ և սխանելի:

Բրիտանեաներ, պահ մը մտովի և

և երկիւղածութեամբ խոնարհինք այդ մեծ և սքանչելի խորհուրդին տօջև և խորհինք:

Լո՛յսը կը ծնի անբաններու մտւրին մէջ, իր քաղաքական աղատութիւնը կոր-սընցուցած անշուք երկրի մը մէկ անկիւնը:

Փրկչին ծննդեան թուականին՝ աշ-խարհը այնքան ալ խաւար չէր: Հոռմէ-ական քաղաքակրթութեան տակ բարդա-ւած և պայծառ վիճակ մը ունէր ծանօթ աշխարհը: Եթէ Պաղեստին կորսնցուցած էր իր աստուածապետական թաղաւորու-թիւնը, այնքան ալ գորախա չէր հոռմէ-ական գրօշին ներքեւ:

Եւ սակայն Հոռմի բարդաւած ու պայծառ քաղաքակրթութիւնը, բարոյա-կան խաւարի մը մէջ տպականած էր և փտած:

Լոյս մը, նոր ու հօր լոյս մը պէտք էր որ թափանցէր այդ խաւարին մէջ:

Ահա՛ այդ լոյսն էր ծագողը Բեթ-զհէնթի համեստ մտւրին մէջ:

Հրեշտակներ ամէնէն յառաջ փո-
ռարանեցին այդ Լոյ-
սին ծագումը և մեկ-
նեցին ատոր նշանա-
կութիւնը՝ զաշտի պար-
զամիտ հովիւներուն:

— Փառք ի բարձունս Աստուծոյ

Եւ յերկիր խաղաղութիւն

Եւ ի մարդիկ նաւորիւն:

Մարդկութեան համար երկու բան
պէտք է. երկինքը՝ Հայր մը, և Խաղա-
ղութիւն՝ երկիր վրայ:

Երկինքը, կրօնքին գերբնական է.
խորհրդանշանը. երկիրը կրօնքին գործ-
նականն է, մեկնութիւնը խորհրդանշանին:
Երկինքի, Աստուծոյ, երկնաւոր Հօր մա-
սին մեր հաւատքը և մեր պաշտամունքը
մեզ համար յաւատնական աղբիւր մըն է
յոյսի և քաջաբերանքի: Ասիկա է կրօն-
քին գերբնականը:

Երկրի վրայ կեանքին զժուարու-
թիւնները խաղաղութեամբ միայն կրնան
հարթուիլ: Կրօնքին գործնական կամ բա-
րոյագիտական կողմն է ասիկա:

Այս երկուքին պէտք ունի մարդկու-
թիւնը առհասարակ, և մասնաւորապէս
քրիստոնեայ աշխարհը:

Փրկչին Մենդեան գիշերը, հրեշտակ-
ներ իրենց երգերով այս ճշմարտութիւնը
հռչակեցին:

Մենալ Փրկիչը խորհրդանշանն է
խաղաղութեան:

Ինքն է որ յետոյ պիտի ըսէր իրեն-
ներուն, իմ խաղաղութիւնս կուտամ ձեզի,
իմ խաղաղութիւնս կը թողում ձեզի:

Ալէկոծ ծովուն վրայ ո՛րչափ ալ խո-
շոր և հաստատուն ըլլայ նաւը, այնպի-
սի անախտժ և երկիւղալի օտարուններ կը
պտտցնէ ճամբորդներուն ջիղերուն մէջ որ
կը հիւանդացնէ զանոնք:

Խաղաղ ծովը և անքոյթ նաւահան-
գիստն է միայն որ կը վերահաստատէ ծո-
վէն բռնուածները իրենց առողջութեան
մէջ և կը կազդուրէ զանոնք:

Մոռնալ խաղաղութեան պատգամն
է որ կ'երգէ մեզ՝ խոռվայոյդ աշխարհի մը
ալէկոծութեան մէջ:

Եւ անոնք որ կը վրդովեն այս աշ-
խարհի խաղաղութիւնը պատերազմներով
և արիւնի մէջ կը խեղդեն մարդոց խա-

ղաղ ապրելու, և իբրեւ քրիստոնեայ ապ-
րելու կեանքը, մեծագոր ռճրագործներ
են պարզապէս:

Անոնք որ փոքրիկ ընկերութիւնները
և միջավայրերը կ'ապշտպեն իրենց խմբակ-
ցական կամ առանձնական անհանգուրժե-
լի նկատումներուն և շահերուն համար,
լեպելտի ռճրագործներ են պարզապէս:

Անոնք որ բնականական անգործու-
թիւնը կը խոռվեն և կը զառնացնեն տան
ներքին կեանքը իրենց կիրքերով և անո-
պայութիւններով, յիմար ռճրագործներ են
պարզապէս:

Եւ այս ռճրագործութիւնները, որ
իրենց արհաւիրքով կը սասանեցնեն աշ-
խարհիս խաղաղութեան հիմքը, միշտ նը-
ւիրական իրաւունքներու և սկզբունքնե-
րու կեղծ անուններով, ժխտմանքն են
Լոյսին, հերքումներն են Երկնաւոր Հօր հա-
ւատքին և ուրացումը Խաղաղութեան պէտ-
քին:

Այս աշխարհը Աւետարանով է որ
կը կառավարուի: Աւե-
ԱՒԵՏԱՐԱՆ տարանք նոյն ինքն
ԵՒ ԱՇԽԱՐՀ պատգամալիրքն է Լոյ-
սին, որ ծագեցաւ մը-
սուրին մէջ:

Աստուծոյ արեւը կը ծագի արդար-
ներուն և մեղաւորներուն վրայ հաւասա-
րապէս: Աստուծոյ անձրեւը կ'ոռոգէ հա-
ւատացեալին ու անհաւատին արտերն ու
հոգիները հաւասարապէս:

Աւետարանն ալ կը ճառագայթէ ա-
րեւի պէս բոլոր աշխարհի վրայ:

Աւետարանն է որ կը կառավարէ
աշխարհը, հակառակ իրեն գէմ արտա-
յայտուած անգիտութիւններու:

Մայրապոյն Արեւելքի վաղնջական,
մեծ և հզօր կրօնքները չիրցան առաջ-
նորդել այս աշխարհին, ոչ ալ Հին Յու-
նաստանի դմայելի փիլիսոփայութիւննե-
րը, և ոչ իսկ Աղեքսանդրներու, Կեսար-
ներու, Նափօլէոններու զինուորապետու-
թիւնները:

Աւետարանն է թաղաւորը այս աշ-
խարհին: Յիսուս-Քրիստոսի կրօնքը միայն
կրցաւ ուղղութիւն տալ այս երկրագուն-
տին, արեւելքէն արեւմուտք և հիւսիսէն
հարաւ:

Քրիստոնէութիւնը իր անգամներուն

թիւով փոխել է համեմատաբար նայելով միւս կրօնքներուն բայց ոչ մը Աւետարանին ձեռքն է, և քսաներորդ դարու քաղաքակրթութեան նկարագիրը քրիստոնէական է:

Մի՛ դարմանաք ստոր: Որովհետեւ Փրկչին զօրութիւնը տկարներուն մէջ կը յայտնուի. փոքրիկ հոսիւն խոստացում է իրական տիրապետութիւնը:

Հոս ալ կը հաստատուի այն ճշմարտութիւնը թէ արժէքները որակի՛ մէջ են և ոչ թէ քանակի:

Աւետարանին լոյսը, քրիստոնէութեան որակը միշտ բարձր է: Ան է առաջնորդը:

Այսօրուան քաղաքակրթութիւնը, իր զօրաւոր և տկար կողմերով, իր առաւելութիւններով և իր թերութիւններով, ծնունդն է Աւետարանին:

Այս քաղաքակրթութեան զօրաւոր կողմերը և առաւելութիւնները կը պարտինք Աւետարանի լա՛ւ հասկըցողութեան, իսկ տկար կողմերը և թերութիւնները կը պարտինք Աւետարանի գէշ հասկըցողութեան:

Ծննդեան տօնը տարեդարձն է ո՛չ միայն Փրկչին Յայտնութեան, այլ նաեւ այս լաւ հասկըցում և այս գէշ հասկըցում Աւետարանին:

Աւետարանական աւանդութիւնը կ'ըսէ մեզի թէ Արեւելքի երեք մոզեր, զիստաւորի մը երևումէն

ՍՈՊԵՐԸ

հետաքրքրուած, երկար ճամբաներ կտրեցին այդ աստղին առաջնորդութեամբ և եկան գտան Բեթղեհէմին մըստը, ու իրենց զանձին ամէնէն թանկագին ընծաները մատուցին նորածին Մանկան:

Չենք գիտեր թէ այս խորհրդաւոր դէմքեր ո՛րչափ կըցան ըմբռնել մեծ և սքանչելի խորհուրդին յայտնութիւնը, չենք գիտեր նաեւ թէ իրենց պատմուկցա՞ւ հրեշտակային երգին պատգամը:

Չենք գիտեր այս մանրամասնութիւնները: Բայց գիտենք թէ մոզեր չեն դադրած զոյրութիւն ունենալէ մինչև ցայսօր: Անոք կ'ապրին բոլոր ժամանակներու հետաքրքիրներուն մէջ, անոք կը խօսին յանձին ամէն դարու այն քրիստոնեանե-

րուն, որոնք կը մօտենան Փրկչի մօտերին, բան մըն ալ կուտան ի հարկին, բայց կ'անհետի առաջնորդող լուսաւոր աստղը, և անոք ալ կը վերադառնան իրենց դործին կեանքի սովորական ճամբաներէն: Անոնց համար չեն Փառք ի բարձունսով բարեբանեալ երկնաւոր Հօր ներշնչումը. անոնց չի խօսիր այլեւ խորհուրդ մեծ և սքանչելին:

Մինչ Փրկչին Ծննդեան տօնը ազդու և հանդիսաւոր կոչ մըն է բոլոր քրիստոնեայ անհատներու, որ Անառակ Որդւոյն պայծառ գիտակցութեամբ վերադարձ մը փորձեն գէղի իրենց երկնաւոր Հայրը, և խաղաղութեան փողը հնչեցնեն, Լոյսի Ծնունդը տօնախմբելու համար իրենց կեանքին բոլոր ելեւէջներուն վրայ:

Փառք ի բարձունս Աստուծոյ

եւ յեկեղ խաղաղութիւն

եւ ի մարդիկ հանութիւն:

Բ. Ե.

Ե.

(Ճաշու առարկական ընթերցումներու առթիւ կիրականորէի խոկոմներ):

ՆԱԽԱՍԱՀՄԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԻՄԱՍՏԸ

(Ը. ԵԻԲ. ԶԿԵԻ ԽԱԶԳԱՐԱՅԻՆ)

(Եփես. Ա. 1-11)

Նախասահմանութեան հաւատքը՝ իմաստասիրական սկզբունքէ մը աւելի բարոյական բնորոշողութեան գիտակցական պիտակ մը պէտք է ըլլայ քրիստոնէին համար:

Անոր բովանդակ արժէքը անոր մէջ է որ մարդիկ, խորհելով թէ առանց իրենց անձնական արժանիքին, այսինքն լոկ աստուածային շնորհաց հետեւանքով է որ տիրացած են հոգեւոր բարեքներու, ինքզինքնին Աստուծոյ երախտաւորեալները նկատեն, և բոտ այսմ գծին իրենց կեանքին բարոյական ուղղութիւնը:

Ինչդիր պէտք չէ ըլլայ ուրիշն թէ ինչո՞ւ այդպէս և ոչ այլ կերպով անօրինա՞ծ է վերին կամք մը. քրիստոնէին համար հարցը սա՞ միայն պարտի ըլլալ թէ ինքը կը զանուի անուտ և խօսուի իրականութեան մը առջև, ուր դասեր, կենդանի և չինչի՞ դասեր կան իրեն համար:

Ո՛րքան աւելի ուշիւ և երկեղածութեամբ